

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Előfizetési feltételek:

Budapest, VI., váci körút 23

SZERKESZTI

hová minden küldemény intézendő.

SZABOLCSI MIKSA.

Egész évre házhoz küldve . . . 8 frt.—

Félévre 4 „ .—

Negyedévre 2 „ .—

Egyes szám ára 16 kr.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Tartalom : A győri értekezlet. — A szabad svájciak. (Tárczaozikk.) Irta Dr. Kayserling M. pesti rabbi. — A couillissák mögül. Egy orthodox rabbi levele. — Iskolai értesítők. Zs P.-től. — Szeresd felebarátodat. — A házaló és fia. Eredeti beszély, Irta: Viola Miksa. — Előfizetési felhívás. — Heti naptár. — Hírek. — Irodalom. — Még mindig a „Kis megjegyzés“. — Hirdetések.

A győri értekezlet.

Öszinte örömmel üdvözljük a gyűlést, mely már folyó hó 12-én Győrött összeül és a mely, — ha mindjárt csak bevezetése a kezdetnek — tapintatos vezetés, körültekintés és egyetértő jóakarattal, kuforrásává válhatik sok áldásos ténykedésnek, sőt kiinduló pontjává lehet a zsidó felekezeti élet erős felbuzdulásának, egészséges, messzire kiható mozgalomnak.

Tettre kész, nemes ambíciótól üzőtt, világi és theologiai tudománnyal felruházott, nagy és előkelő községek élén álló fiatal papok abban a gondolatban találkoztak, hogy az eddigi rendszertelenségnek és nagyobb részét fejetlenségnek is a hazai zsidóságban, a mennyiben ez első sorban őket (a papokat) érdeklő vallásos kérdéseket és főképen az iskolát illeti, véget kell vetniök, véget magának, a magyar zsidóságnak legsajátabb érdekében.

Hogy csak *egy* példát hozzunk fel jelen viszonyaink állapotáról: Van Magyarországon 544 zsidó felekezeti iskola és ebben az 544 iskolában 544 féle az eljárás a hittanítás körül, 544-féleképen oktatják, vagy elhanyagolják a zsidóság legdrágább örökét: a szentírást. Nincs normatív, melyet csak két község tett volna tökéletesen magáévá. A hány a község, annyi-félé az eljárás, a hány a rós-hakohól, annyi-féle

a községkormányzás, és a hány a rabbi, annyi a csallhatatlan pápa.

A felvilágosodott, modern iskolából kikerült *ujkor* gyermeke azokkal a szégyenletes viszonyokkal sem tudott megbarátkozni, melyek abból a hallatlan és nálunk de *csak nálunk* már két évtized óta uralkodó kivételes állapotból folyik, hogy *a zsidó, az egyenjogusított, de vallása, az nincsen befogadva.* E visszasság consequentiái a modern zsidó magyar papra nézve épenséggel elviselhetetlenek.

Nem kevésbé elviselhetlen és nem kevésbé megszégyenítő az önérzetes és lelkes zsidó papra nézve az a körülmény is, hogy kétes zsidó választásokban akárhányszor a mértékadó fórum — a szolgabíró, a ki nem is mindig zsidó theologus.

A magyar zsidóságnak, szóval, nincsen szervezete, nincsen autonómiája, vallása nincsen elismerve, hittanítása — a jövő zsidóság e fenntartója, lelke — tökéletlen, sőt sok esetben fejetlen, a zsidó öntudat mélyen sülyedt, a felekezeti iránti szeretet és ragaszkodás kivesző félben, a zsidó ügyek és a zsidó tudományok iránti érdeklődés mind ritkábbá válik.

Ezeket a bajokat segitendők, a fennemlített fiatal rabbik elhatározták, hogy — mert földolog, hogy egységes eljárást tehessenek lehetségessé — *országos rabbigyűlést* fognak össze-

hivni, mely esetleg *állandó rabbiszövetkezetté* fogna alakulni, de amely mindenestre beható tanácskozások tárgyává tegye a magyar zsidóság bajait, hiányait, és a bajok és hiányok orvoslási módját; — és e gyűlésnek *előértekezlete* — mint említők — már folyó hó 12-ikén fog összeülni Győrött.

A rabbigyűlés eszméjét magáévá tette Dr. Löw Immanuel, szegedi főrabbi is, kinek fiatalabb kollegái a vezetést ajánlották fel. Csatlakoztak továbbá a mozgalomhoz a nem az országos rabbiképző intézetből kikerült papok közül: Dr. *Diamant*, trencsényi, Dr. *Löwy Mór*, temesvári, Dr. *Perls Armin*, pécsi, Dr. *Seltmann Lajos*, hódmezővásárhelyi főrabbi, kik a győri gyűlésen vezető részt fognak venni.

A szemináriumból kikerült papok közül, (kik a tulajdonképeni inicziálók) élén állanak az ügynek: Dr. *Neumann Ede*, nagykanizsai, Dr. *Steinherz Jakab*, székesfehérvári, Dr. *Herzog Manó*, kaposvári és Dr. *Fischer Gyula*, győri főrabbi.

Az előértekezlet, melyen előreláthatólag 25—30 rabbinál többen részt nem vesznek, csak az orsz. rabbigyűlés behívását és ennek módzatait, továbbá a nagygyűlés elé terjesztendő tárgyakat és a tárgyalások mikéntjét fogja meg-

állapítani. *Vallásreform-kérdések a tanácskozásból ki vannak zárva.*

Engedje a Mindenható, hogy hiv szolgálainak e buzgó kezdeményezéséből áldás áradjon a magyar Izraelre. Áldás, béke és egyetértés szeretett magyar hazánk hasznára, felekezettünk dicsőségére.

Sz.

A koulissák mögül.

Egy előkelő orthodox rabbinak hozzánk beküldött hosszabb, klasszikus héber nyelven írt cikkéből a következő, különösen érdekes részt tesszük közé, hű magyar fordításban:

Vannak még orthodox rabbik, kiket egy 20 éves erkölcstelen regime sem tudott a fertőbe rántani, melyből ama hirhedt furfangos lókupecz összes akciói származnak. És ha vannak is, — fájdalom — rabbik, kiket elvakítani, vagy — mondjuk ki a borzasztó szót — *megvesztegetni* tudott Reich Ignác (az ország első orthodox rabbi családjának majdnem összes férfitagját Reich Ignác rabbikká tette meg, rendesen az illető községek akarata ellenére, a többiek számára sinecurákat teremtett, mi a híres rabbit Reichéknak uszályhordozójává tette, és ennek segítségével és ajánlata mellett végzi legfőbb ocsmányságait), de vannak azért még orthodox rabbik, kik Reichchal és hatalmas udva-

A szabad svájcziaiak.

Írta: Dr. *Kayserting M.*, pesti rabbi.

Tencer Pál hírlapjában jelent meg e nagyérdekű cikk, melyet kivonatossan a következőkben közlünk:

1861 vége felé történt, hogy *Aargau* svájcz kanton kormányja meghívott a svájcz zsidók rabbijává. Körülbelül 1800-an voltak, és nagyobbára *Endingen* és *Lengnau* helységekben laktak, melyeket 300 évvel ezelőtt a grófok és »landvogtok« jelöltek ki a zsidók lakhelyeiül.

Kevéssel azután, hogy elfoglaltam hivatalomat, meglátogattam az aargau kormány elnökét, ki mint tanulmányi igazgató, illetve közoktatási miniszter hívott meg állás-mra. *Heller* Ágostnak hívták; imponáns alakját nem felejtí el az, ki egyszer látta. A Svájczban 1834 óta történt politikai eseményekben nagy része volt.

A zárdák eltörlése, a jezsuiták kiűzése, a Sonderbund feloszlása, az állam- és egyház szétválasztása főleg az ő műve. Csak nemrég emeltek neki hálás honfiai emléksobrot.

Az aargau zsidók emancipációjáról beszélgettünk, melyet nemrég eszközölt ki, s mely sehol sem keltett oly érdekes harcot, mint Aargauban.

A kormány 1800 zsidónak adta meg a polgárjogot, és ezáltal a katolikusoktól és reformátusoktól lakott Aargau két pártra szakadt.

Az ultramontánok mindenképen azon voltak, hogy »végezzenek« *Keller* Ágosttal és vele együtt megbuktassák a liberális kormányt. Természetesen nem sajnálták a rágalmakat, melyeket a zsidók, *Keller* és a kormány többi tagja ellen bőségesen szórta.

*Schleuning*er, egy elcsapott szemináriumi tanár volt legkiválóbb alakjuk; szennyes röpiratokat írt, miket fizetett emberek terjesztettek a nép közt.

A szabadság megőszült bajnokát nagyon bánította a dolog, de azért ismételtén szólt hozzám:

«Legyen nyugodt; a népet csak bizonyos időkig lehet tévutakra vezetni. A szabadság mindig akkor diadalmaskodik. A zsidókérdés a közjó kérdés, a kantonnal szemben, a jog és kötelesség kérdése a polgártársaink és általában a mai államok civilizációjával szemben.

rával szemben is fenntartani merészkednek véleményük szabadságát. Persze, persze csak egy bizonyos határig.

Az eszközök, melyekkel Reich az ilyen papokat kapacitálni szokta, kétfélék. Vagy azzal, hogy elhíti velük, hogy «most tul kell ám tenniök magukat minden skrupuluson; mert az egész orthodoxia szörnyü hinárba került és veszedelemben forog maga a tóra is», vagy pedig azzal a fenyegetéssel, hogy megtéti satelles-rabbijaival «eretnek»-nek; és akkor jaj annak az orthodox rabbinak.

Az elébbi eszközzel élt Reich az imént, midőn az orthodox rabbiktól aláírásokat szerzett be arra nézve, hogy a kultuszminiszternek demonstrálja, hogy a nem orthodox pártok «a zsidóságtól elszakadt hitfelekezet», minek kijelentésétől, — mert *bűn és hazugság* — a legtöbb orthodox pap visszariadt. Mit tett azonban Reich Ignác? Összehívta hü embereit (tizenhatot) Budapestre, elkészíttette velük a hirhedt protestációt és aláírta 236 orthodox rabbi és rabbihelyettes nevét, kinyomatták és a miniszternek átadták. A miniszter azonban rövid idő múlva visszaküldte az iratot, azzal a megjegyzéssel, hogy az illető aláírásokat csak eredetiben fogadhatja el. Nagy lett erre a jajvész a Podmaniczky-utczában. Ujból összehívták a főhíveket és a 236 rabbihoz szívetmegrázó felszólításokat küldöttek, hogy az Istenért, cserben ne hagyják most a tábor; végtére már megtörtént, hogy nevüket tudtuk nélkül odattették és ha ők most aláírásukat megtagadják,

Az ultramontánok folytatták üzelmeiket. *Schleuningert* a Botschaft című szennylapban, mely ha jól tudom, még most is megjelenik, halomra szórta a rá-galmakat, úgy, hogy helyénvalónak láttam a kormány segítségét igénybe venni.

Ismét felkerestem Kellert.

— Megkapta a kormány levelét? kérdi. Felszólítottuk, hogy adjon felvilágosítást az iránt, hogy mi igaz a Botschaft tegnapi számában a zsidók ellen emelt vádakban.

Elmondtam, hogy még nem kaptam meg az iratot, de magam is az említett ügyben jöttem.

Keller szívesen fogadta kijelentésemet, hogy *Schleuningert* nyilvánosan rágalmazónak akarom nevezni. Ott a lakásán irtam a nyilatkozatot, mely aztán bejárta az összes svájci lapokat.

Kellernek igaza volt.

A népet nem lehetett sokáig félrevezetni.

Az új képviseléválasztásokon mindenütt a régi liberális bajnokok győztek.

De az új „zsidótörvény“ áldozatául esett a küz-

szörnyü blamagenak, nagy veszedelemnek tesz, ki az egész orthodoxiát. Ilyen érvek engedtek, ha bosszúsággal és ellenszenvvel is, a felhívtak és létrejöttek a többször említett aláírások.

Tényleg azonban úgy áll a dolog, hogy az orthodox papok legkevésbé sem veszik komolyan a «két féle felekezetet» és gyászt öltének és ismét ellene felirogatnának, ha pl. rendeletileg kimondatnék. Vagy jutott tán eszébe valaha egy orthodox papnak felszólalni az ellen, hogy hive leányát nejévé tegye egy kongresszusi, vagy status-quobeli zsidónak a fia? Nem esketi-e össze maga az orthodox pap a «kétfélekezetbelieket»? és nemfogadja-e elszívesen a «neolog»-tól a «rechast»? Nem-e annál szívesebben, mennél nagyobb? — Nem hívják-e rögtön a tórához a «másfelekezetbeli» bankárt, ha az orthodoxok templomába megy, és nem fogadják-e el szívesen a torah mellett nyilvánosan felajánlott összegeket? Ha «Jahrzeit»-ja van a kongresszusi, vagy statusquobeli földbirtokosnak és az orthodox imaházat keresi fel, nem-e felajánlák neki az előimádkozó tisztet? és visszatartják-e, ha ezért «chaje z'huvim»-ot ajánl fel? Ki hallott már hasonlót: egy «másfelekezetbeli» ember előimádkozik egy orthodox zsidó templomban? Nem-e a legnagyobb frivolitás, nem-e gonoszság, nem-e örülség hát ilyen viszonyok mellett «két felekezet»-et hirdetni?

De nem csak gonoszság és örülség, de egyenesen *öngyilkosság*. Hallatlan népünk tör-

delemnek; a népszavazat megkövetelte a megváltoztatását.

Nekünk azonban nem volt szabad feladnunk az emancipációt; ki kellett küzdenünk a jogegyenlőséget, melyet a „szövetségi törvény“ biztosított, a zsidók számára is. E célból szövetkeztem baseli, zürichi, bieli, badeni stb. elvtársaimmal egy „svájci izraeliták kultusegylete“ alapítása iránt.

Csakhamar száznál több tagja volt az egyletnek és Badenben megtarthattuk az első közgyűlést. Ebben a gyűlésben figyelmeztettek arra, hogy Svájc új kereskedelmi szerződések ügyében alku-dozik Franciaországgal, Belgiummal és Hollandiával.

Ez annyiban érdekelt, mert mindaddig Svájc rendesen keresztülvitte, hogy az illető szerződő államok csupán keresztény polgárainak engedte meg a Svájcban való tartózkodást.

Ennek meg kellett változnia.

Tudták, hogy Franciaország ez egyszer a zsidók szabad letelepülését fogja követelni, de Belgium? Hollandia? — Értesüléseim nem sok jóval biztattak. A belga képviselőház 1863. márczius 27-én

ténetében ily szörnyü látvány. A felekezet buzgóbb része saját maga ellen fordítja a gyilkos tört, mert ez — lókupecz-vezetőjének hasznát hajt. Hasonlíthatlanabbul élesebb ellentétek állottak már fenn zsidók és zsidók közt, de jutott-e eszébe valaha az egyik pártnak kiküszöbölni akarni a másikat a zsidóság kebeléből? Vagy látunk-e külföldön hasonlót, hol pedig szintén két és többféle párt áll fenn a zsidóságban? Ez csak oly lelkiismeretlen és oly tudatlan embernek juthatott eszébe, minő Reich Ignác, és a pozsonyi főrabbinak jutott a disztelen szerep, hogy a lókupecz-vezetőnek e gyalázatos ténykedésében assistáljon.

Reich Ignácra nézve természetesen annál előnyesebb a helyzet, mennél nagyobb a választal párt és párt közt, és teljes bolgogságát az tenné, ha a «két felekezet» törvényben is kimondatnék; de annál szomorubb volna ez magára a magyar orthodoxyára nézve, mely a zsidóság szegényfoltjává válnék ezáltal.

Dóvér Emesz.

Iskolai értesítők.

Népiskolák.

XIII.

Pécs.

A pécsi izraelita hitközségi népiskola és hittani intézmények értesítőjét közli Klingenger J. igazgató.

hosszas vita után ugyan, de mégis elfogadta a szerződést; a kormány megígérte, hogy a mit tehet a zsidók érdekében, azt majd megteszi.

Nagyobb siker koronázta fáradozásainkat Hollandiában. A jeles Godefroi, ki hollandi igazságügy-miniszter volt, felkérésemre és figyelmeztetésem után elvállalta a zsidók ügyeinek védelmét. Elküldtem neki egy emlékiratomat, melyet több száz példányban kinyomattam és aztán szétküldtettem a hollandi képviselőknek.

Kitört a vihar.

Röpiratom és egy előkelő hollandi zsidó kérvénye megtették hatásukat, és 1863. június 19-én következő táviratot kaptam Haagából:

„A Svájczzal kötendő kereskedelmi szerződés elfogadását tárgyazó törvényjavaslatot 33 szavazattal 17 ellenében elvetették.“

Néhány nappal később Bernben voltam, hogy a Bundesrathnál panaszt emeljek az aargani nagy tanács ama határozata ellen, melylyel megvonta a zsidóktól a szövetségi és kantonális ügyekben már előzőleg élvezett szavazati jogot. A svájci zsidók

A pécsi iskola néhány évi pangás után az utolsó 2 évben új és örvendetes virágzásnak indult.

A lefolyt tanévben 349 tanulója volt, míg 1883-ban a tanulók száma 201-re rugott. Sajnos, hogy a községi népiskolába még mindig 68 gyermek, s a zárdába 35, magánintézetbe 9 gyermek jár s csodáljuk, hogy Pécsnek művelt és jeles zsidósága saját jeles iskoláját jobban meg nem becsüli.

A tantestület öt tanító és három tanítónőből áll.

Az iskola régi alapítványaihoz 2 új alapítvány járult. Az iskolát a tanév folyamán meglátogatták a főispánon és tanfelügyelőn kívül dr. Bak Izrael budapesti hittanár és a betöltendő rabbiállásért pályázott dr. Bárány József és dr. Kecskeméti Lipót Budapestestről.

A tantestület egy érdemes tagja Wessel Ábrahám április 12-én elhalt.

A bibliaoktatásra nézve megjegyezzük, hogy a thóra 3-ik könyvének 19-dik fejezete Pécsen még mindig nem taníttatik.

Nagyon sok községnek szolgálhatna példaadásul, hogy az iskola 11000 frtnyi évi költségeiből a hitközség pénztára 6200 frtot fődöz.

XIV.

Szécsény.

A szécsényi izraelita népiskola értesítőjét közli Spitzer Lipót tanító, ki az intézetben másod magával működik.

Megfoghatatlan dolog, hogy meri magát izraelita népiskolának nevezni egy oly intézet, amelynek

ügyében átadtam a kérvényt, melyet én szerkesztettem.

Dubs szövetségi tanácsos a kérvény elolvasása után azt tanácsolta, hogy kérjem a zsidók számára a teljes polgárjogot. Ő maga diktálta az erre vonatkozó mondatokat. Néhány nap múlva az új kérvény a Bundesrath előtt volt, mely a petitió értelmében határozott.

Nyolcz nappal később ismét Bernben voltam, Dubs komolyan figyelmeztetett rá, hogy az aargauiak haragszanak kérvényem miatt. *Wolti* így szólt hozzám:

— Doktor ur, ön lesz oka, ha forradalom üt ki Aargauban. Ön tudja, mily izgatottak a kedélyek, és mégis teljes emancipációt követel.

A kérvényt már nem lehetett visszavenni, és a Bundesrathtól a nemzeti tanácshoz és a rendek tanácsához került.

Azok a beszédek melyeket *Fazy James*, *Keller* és más svájci államférfiak tartottak örökké emlékezetesek maradnak, és nekem felejthetetlenek lesznek. *Fazy James*, genfi forradalmár, *Simon J. Klapka*

tanulói hetenkint egy órán át tanulják a bibliát, pedig Müller Náthán rabbi. tiszteletbeli igazgató „több ízben litogatta meg az iskolát“. Reméljük a rabbi ur igazolni fogja az ő homoeopatikus bibliatanítását.

XV.

Szeged.

A szegedi zsidó népiskola értesítőjében Kohn Léderer Anna értekezik a kedély képzésről, utána Klein Salamon tanító 25 éves jubileumának leírását és életrajzi adatait találjuk. Az iskolát 475 tanuló, az ovót 86 gyermek látogatta, kiket 4 tanító, 4 tanítónő, egy óvónő, egy helyettes tanító és egy énektanító tanított.

A gyermekek ruházására 974 frtot költöttek, a leányegylet népkonyhája télen át 49 gyermeket látott el ebéddel.

A gondosan megválogatott tananyagot a szakörök figyelmébe ajánljuk.

XVI.

Szigetvár.

A szigetvári izraelita népiskola értesítője szerint ott 3 tanító működött dr. Kohn Ármin rabbi, mint igazgató, vezetése alatt.

A bibliatanítás a thóra első és 4-ik könyvére szorítkozik, ami elég különös.

Összesen volt 130 tanuló

XVII.

Ujvidék.

Az ujvidéki izr. népiskola értesítőjét az 1888/9;

tábornok barátja azzal fenyegetőzött, hogy a szövetségnek vannak még ágyui, mikkel kényszerítheti Aargaut, hogy a zsidókat elismerje svájci polgároknak.

A nemzeti tanács és a rendek tanácsa 1863. július havában megadta a zsidóknak a polgárjogot.

A svájci és külföldi liberálisok e fényes diadalt örömtelt szívvel ünnepelhették.

A barátságos — nem akarom mondani, hogy baráti — viszonyt, mely köztem és több svájci államférfi között fenállt, a szabadságért történt nyílt felléptem sohasem zavarta meg.

* * *

Eddig jeles rabbink és hitszónokunk visszaemlékezése.

Száraz történeti tények elsorolása, de e tények ékebben szólnak magukért akármilyen dicsőítő ódánál, és *Kayserling* dr. büszke lehet elért sikereire, mint ahogy büszke ő reá a magyar zsidóság.

tanévről kiadja az ujvidéki izr. iskolaszék és tanítótestület.

Mindenekelőtt megdicsérjük az ujvidékieket, hogy magyar értesítőt adnak ki. A 3 tanító és 1 egy tanítónőből álló álló testület legidősebb tagja Haas Illés 70-dik születésnapját január 17-én megünnepelelték.

A gyermekek előmenetele jó volt, viseletök azonban rossz s az értesítő keményen megdorgálja ezért a szüléket, kik «még mindig oly csekély tisztelettel vagy mondjuk ki kereken megvetéssel beszélnek az iskoláról és még inkább tanítóiról gyermekük előtt is; azt ugyszólván az anyatejjel beszívják, hogy a tanító jóakaró intése hatástalan kiáltás a pusztában.»

Tiszteeljük az ujvidékieket, de az egy kicsit kurucz dolog, hogy az ilyen szemrehányást kiérdemelték: szinte emlékeztet arra, hogy Ujvidék Szerbiához közel esik. Sokkal jobb hire volt, ennek előtte az ujvidéki zsidók műveltségének, semhogy fel ne kellene tennünk, hogy a tanítók kénytelen felszólalásának meg lesz foganatja.

A hitoktatás terén feltűnt, hogy a dr. Süss Ignác ottani főrabbi által szerkesztett imakönyvből tanulnak, amelyet eddig sem nem láttunk, sem felekezeti lapokban, felemlítve nem találtunk. A bibliából keveset és ügyetlenül választottakat tanulnak. Heti 6 órában tudniillik a III. osztályban I. könyvből 3. fejezetet, a IV. osztályban ugyancsak heti 6 órában, ugyanazon könyvből 26 fejezetet, a többi 4 könyvből semmit sem tanulnak, ami teljesen módszertelen és helytelen eljárás.

A tanulók száma 176 volt.

A földrajzot már a III. oszt.-ban könyvből tanítják.

XVIII.

Topolya.

Három tanító működött az idén Topolyán 98 tanuló tanításán, kik közül 30-nak a hitközség vett tankönyvet.

A bibliafordítás tananyagával nem értünk egyet

XIX.

Zombor.

A zombori izr. népiskola értesítőjét közli Brauner Adolf, ki egy cikkecskében arra buzdít, hogy az élet számára neveljünk. Az iskola másik tanítója Pollák Samu lendületes szavakkal buzdít a vallás-tanításra s egységes hitoktatási tanterv behozására.

Az iskola 1600 frtnyi költségvetéséből Zombor városa 1000 frtot fedez, tandíjából befolyt 400 frt, úgy hogy a hitközség terhére csak 200 frt maradt.

A hitközség 200 frtért megelégszik avval, hogy hogy az 5 osztályu iskolában a thórából az első könyvet elvégzik, ami igazán szörnyen nagy szérenség.

Zs. P.

Szeresd felebarátodat . . .

Amsterdam, augustus hó.

De Savornin-Loman M. A. a hollandi legfőbb törvényszék vezér elnöke mult év elején cikket közölt egyik hollandi folyóiratban, melyben azzal vádolta a talmudot, hogy a thórában hangsúlyozott felebaráti szeretetet csak a hitsorsosokra és a zsidó nemzetségre korlátozza, kizárva a nem zsidókat.

A cikk, szerzőjének magas állása miatt természetesen kinos feltűnést keltett, és kettős érdem illeti Prins Ph. Lipman urat, ki de Savornin Lomant véleményének tévességére figyelmeztette, és arra, hogy oly forrásokból merítette érveit, melyekben a talmud eredeti helye el vannak ferditve, illetve hamisítva.

Hosszabb levélváltások után a vezérelnök ur a De Booschapper nevű haagai lapban bevallotta tévedését, és kijelentette, hogy ártatlanul vádolta a talmudot, mert meggyőződött róla, hogy ez is kiterjeszti a felebaráti szeretetet faj és felekezet különbség nélkül az összes emberiségre.

E loyális kijelentés daczára sokan csodálkoztak azon, mikor ez év elején de Savornin Lomant kinevezték Surinam indiai tartomány kormányzójává.

Emlegették, hogy mégis furcsa, hogy olyan «kétségtelenül zsidóellenes érzelmű» embert biznak meg éppen annak a kolóniának vezérletével, melyben számos zsidó lakik. Portugáliából ugyanis a 16. században igen sok hitsorsosunk menekült oda az inquisitio elől, valamint Hollandiából is sok zsidó vándorolt ki Surinamba.

A kormányzó, hogy elhárítsa magáról az antiszemita érzelem gyanuját, mielőtt Indiába utazott volna, felkereste Dünner dr. Amsterdami főrabbit és biztosította róla, hogy az antiszemizmus vádja, melyet elene emelnek, teljesen alaptalan, s azért kéri a főrabbit, hogy értesitse hibeit arról, hogy ő nem ismer különbséget a felekezetek közt.

Azóta hét hónap mult el, és de Savornin-Loman az óta fényesen bebizonyította, mily nemes gondolkozásu férfiú.

Azonkívül, hogy a zsidó tisztviselők előléptetése a teljes egyenjoguság elvei szerint történik, a kormányzó egységet hozott létre a nyugat-indiai zsidók közt, mely nagy horderejű és a tartomány zsidó lakosainak örök háláját biztosítja számára.

A feledhetlen Lewenstein Mózes Juda surinami főrabbinak 1865-ben történt halála óta, tehát egy ne-

gyed század óta üresedésben maradt hivatala, még pedig főleg a hollandi és a spanyol községek közt támadt viszályok miatt.

Utóbbi ujitásokat akart behozni az istentisztelet szertartásaiban, és a maga reformterveinek hordoló főrabbit szeretett volna, a hollandiak azonban hiven ragaszkodtak a szabályokhoz, és határozottan ellenezték az ujitásokat.

Mínt hogy egyezés sohasem tudott létrejönni, mindegyik község külön rabbit akart választani, a kormány azonban, mely 6000 frttal segélyezi a surinami főrabbinatust (a községek ugyanannyit adnak) ellenezte a különválást.

Az ügy évről-évre elhúzódott; a községek ismételten folyamodtak ugyan, de a kormány mindannyiszor visszautasította őket, s természetes, hogy a főrabbi hiánya érezhető befolyással volt a vallási életre is.

Végre de Savornin-Loman befolyásának sikerült kieszközölni az egyezséget egyetértést és, s most már választhattak főrabbit, ki épp oly álláspontokat foglal el, mint elődje.

A holland-zsidó sajtó dicsérő cikkeket közöl a derék kormányzóról, ki annyi jóindulattal viseltetik a zsidók egyházi ügyei iránt is.

TÁRCSA.

A HÁZALÓ ÉS FIA.

EREDETI BESZÉLY.

Az «Egyenlőség» számára írta: *Viola Miksa.*

(Folytatás).

(18)

Károly még nem volt otthon, bár a déli óra elmúlt és Berta boszus arczczal járt-kelt, mert délutánra egy „kis játszámára“ volt meghiva.

Már tizedszer volt az ablaknál s letekintett az utra, már tizedszer vett ki zsebébül egy levelet, melyet ismét visszatett.

Károly még mindig nem jött.

Végre zörgés hallatszott.

Kocsi állt meg a kapu előtt; ajtaját felnyitották és két ember gondosan a házba vezette Károlyt.

Az orvost utközben baleset érte; elment egy műhely mellett, hol az egyik munkás izzó vasat kalapált; a kalapács vasa egyszerre elvált a nyelétől, és úgy mellen találta Károlyt, hogy eszméletlenül összerogyott.

Nagynehezen ismét magához térítették, a felügyelő kocsiba vitette és két emberrel hazakísértette.

Berta látta, hogy férje két emberre támaszkodva

jött a szobába, hogy arcza holthalavány, de nem törődött ezzel.

Haragosan sietett feléje, és így szólt:

— Valóban előbb jöhettél volna, ha nem is réám való tekintettel, hát az ujdonság kedvéért, melyet veled közölnöm kell.

Kivette zsebéből a levelet és Károly szeme elé tartva, szólt:

— Ime olvasd! atyám azt írja, hogy tegnapelőtt jegyet váltott Huber Mathilddal. Az ilyen vén ember! Nem restel öreg napjaira ismét nősülni. Van most okod a panaszra. Láthatod, mily gyönyörűséges mákvirág ez a te Mathildod. Azt hiszem, hogy nyolczvan éves aggastyánhoz is elment volna, ha biztos lett volna benne, hogy az jól el fogja látni mindennel.

Károly szótalanul bámult nejeére és szemével szinte elnyelte a levél betűit, melyet Berta kezében tartott. Arcza ijesztő módon megváltozott. Vonásai eltorzultak; szemei majd kitódultak üregeiből: beszélni akart, de csak tagolatlan kiáltás hagyta el ajkait, és alig hangzott ez el, vérpatak omlott ki a száján.

Csak most ijedt meg Berta és rémulten futkosott fel s alá, míg az emberek, kik Károlyt hazakisérték, arra figyelmeztették, hogy idején volna a doktor urat lefektetni.

Az öreg Wallfeld is belépett a szobába.

Megdöbbsent, mikor maga előtt látta fiát, sápadtan és véresen; egész testében remegett és zokogott, mintha szive akart volna megrepedni, mikor Károlyt a két ember segítségével ágyba fektette.

Alig történt ez meg, mikor fedetlen fővel kiment az utcára és elfutott a sebészhez, ki a városka távoli végén lakott. A sebész eljött, bár nem kedvelte Károlyt, ki doktor létére elvonta előle pacienseit; szivélyes részvétet tanusított a „kollega ur“ iránt, a miért oly siralmas állapotban találja.

Rendelt mindenfélét, maga adta be a betegnek a gyógyszert és néhány óráig örködött ágyánál, míg végre este távozott, megígérve, hogy másnap kora reggel ismét eljön.

(Folyt. köv.)

Előfizetési felhívás.

Tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetésük **ju- lius végén** lejárt, teljes tisztelettel kérjük, méltó- tassanak előfizetéseiket megújítani, hogy a lap szét- küldésében fennakadás ne történjék.

Előfizetési feltételek:

egész évre 8 frt — kr.
fél évre 4 frt — kr.
negyed évre 2 frt — kr.

Papok, tanítók és községi hivatalnokoknak
egész évre 7 frt — kr.
fél évre 3 frt 50 kr.
negyed évre 1 frt 75 kr.

Az „Egyenlőség“
szerkesztősége és kiadóhivatala
Budapest, Váci-körút 23. sz.

Naptár.

Vasárnap (1889. augusztus hó 11.) 5649 a5 hó
(30. napos) 13., hétfő, (chamisoh ószor) 15., kedd 16.,
szerda 17., csütörtök 18., péntek 19., szombat (5. pérek)
20. napja. Hetiszidra: **Elkev.**

HIREK.

— **A szentföldről** érdekes hirt veszünk. Abdul Hamid török szultán a párisi *Rothschild* Edmond báró teljhatalmu megbizottjának a szentföldi zsidó kolonizáció ügyében, *Scheid* Eliá lovagot a *Medjidje-rend* legmagasabb osztályával tüntette ki, „*elismerésül azon érdemeknek, melyeket magának a zsidóknak a szentföldön való letelepítése körül szerzett.*“ A szultánnak eme ténye válasz azon muszka befolyásokra, melyek a szultánnal el akarják hitetni, hogy a letelepedett zsidók a szentföld veszedelme, minél fogva arra akarták birni a császárt, hogy a kolonizációnak vessen gá- tat. — *Scheid* lovag 7 év óta áll a kolonizáció szolgálatában. Az év nagyobb részét *Rothschild* báró által fenntartott 8 zsidó gyarmaton tölti, melyek közül három a saját lábukon is megállanak már. Az összes szentföldi zsidó gyarmatokon 1200 zsidó földmivelő család él.

— **Rasi-ut.** A zsidó tudományok egyik legnagyobb hőroza után, kit általában Rasi név alatt ismernek (*Rabénu S'lómo Jiczchaky* (*Jiczchky Salamon* tanítónk) szavak kezdő betűinek összevonása = רשי) a városi tanács elhatározása folytán Wormsban egy utat neveztek el, azt az utat, melyben a ház áll, hol Izrael e nagy tanítója hosszabb ideig működött. A monda szerint Rasi Wormsban született is, és születésével több csodát is kötnek össze, mi azonban legenda, mert történeti tény, hogy Rasi Troisban, Franciaország egy kis városkájában (1035 körül) született; miveltsége is francia eredetű, mert mind ama helyeken, hol halhatatlan és eddig utól nem ért kommentárjában az ország nyelvéből cizítal, mindannyiszor francia szavakra, sőt több ízben egész francia mondatokra bukkanunk. A wormsi városi tanács igaz szabad- elvőségének adta tanujelét, és nem csak a zsidókat tüntette ki, de saját magát is.

— „**A Hét**“ lesz a czime értesülésünk szerint egy szépirodalmi hetilapnak, melyet egyik legkivá-

lőbb magyar poetánk, *Kiss József* ősz kezdetével indit meg és melynek dolgozó társai lesznek a hazai irodalom legjelesebb képviselői. Nem kételkedünk, hogy egy szépirodalmi hirlap ilyen avatott kezekben csakhamar meghódítja a magyar mivelt olvasó közönséget.

— **Mendelssohn emléke.** *Dessauból* írják: *Mendelssohn* Mózesnak, a halhatatlan bölcsésznek szülővárosa emlék-szobrot állit, melynek munkálatai annyira előhaladtak, hogy *Huffmeister* Heinz, berlini szobrász már hozzáláthatott a teljesen elkészült és jóváhagyott terv keresztülviteléhez. A szobrot a pályaudvar körüli sétányon helyezik el, még pedig legkésőbb jövő év őszén. Gazdagon díszített alapzaton nyugszik Mendelssohn életnagyságu mellszobra; mellette foglal helyet a «Bölcsészet», a mint a messzeségbe tekint. Az alapzat három oldalát óriási kagyló környezi, melyben medvefőkből víz ömlik.

— **A pesti chevra-kadísának** az 1888. évről szóló jelentése és ügykezelési kimutatása megjelent. Több szakszerű jelentést és számos érdekes adatot tartalmaz. Az ügykezelési jelentést *Reusz* Károly elnök és *Steiger* Mór h. titkár irták alá. Arról értesit bennünket, hogy a tagok száma *kilencszázszal* növekedett. A felvételi jövedelem ennek alapján 30.799 frt 75 kr. Jelenleg az egylet 4035 tagot számlál. Az új izraelita kórház számára az egylet 50,000 frtot szavazott meg. Az első részletet, 12,500 frtot már átadták az izr. hitközségnek. A sinlőkháza 10.554 frt 09 kr költséget okozott, ebből az egyletnek 2946 frt 09 krt kellett fedezni; a többi adományokból és hagyományokból tolyt be. A sinlőkháza alapja 69.768 frt 30 kr. Szegények és betegek segélyezésére 36,399 frt 37 krt fordítottak. Az egylet a mult év folyamán 1854 elhunytat temettetett el; ezek közül 1101 ingyenes temetésben részesült. A jótékonyági czélokra fordított összes kiadási szám 60,327 frt 32 kr.

— **Egy apát az antiszemitizmus ellen.** *Rómából* írják a következőket: Míg a katolikus sajtó legnagyobb része dühösen izgat a zsidók ellen, addig *Compagnoni* Giuseppe apát hirneves egyháziró felemeli szavát az antiszemitákkal szemben és „Saggio Sugliebreico“ művében keményen sujt feléjük. „Ha a görög philologia“ — ezt írja művében, — „kitűnő autorokat mutat fel, miért feledkezniék meg azokról a tudós rabbikról, kik a talmudot állították össze nemzetüknek. Rendesen ellenszenvvel idézik e könyvet, de csak azért, mert nem ismerik; a zsidók ellen burjánzó gyűlölet elfojtja az előítéletektől ment, tárgyilagos ítéletet. Igazán tudós emberek tudják, hogy *Reuchliné* a nagy érdem, hogy megmentette a talmudot az elégetéstől, és a pápák ezért megdicsérték. Mikor az arabok hadi és irodalmi dicsősége betöltötte a világot, a zsidók osztozkodtak velük és hirnevük Spanyolország, Portugália, Észak-Afrika és a Levante határain messze tulterjedt. Ha a modern nemzetek annyira ismernék a héber nyelvet, mint a latint, görögöt, ki tudja, hogy izlésünk mily változásokon ment volna

keresztül. Bizonyos, hogy a zsidókat akkor sokkal kevésbé rágalmazták.“ Emlékeztet a könyvnyomdászati feltalálása után megjelent héber iratokra. Minden században voltak zsidó tudósok, kiknek hite betöltötte a világot, s ma is helyet foglal a zsidótudomány az irodalmi Pantheonban.

— **A persa sah Rothschildéknál.** *Londonból* írják, hogy a persa sah, mielőtt elhagyta volna Londont, meglátogatta *Rothschild* Alfréd és Ferdinánd bárókat; az utóbbi nyaralójában aludt is egy éjen át. A sah kíséretében voltak *Albert Victor* és *György* herczegek, a walesi herczeg fiai.

— **A lövész király.** *Siegbury* városában lövészegylet van, mely a legtöbb hasonló sör- és borfogyasztó szövetkezet példájára nem tűri a maga kebelében a zsidókat. Valahogyan azonban mégis megtörtént, hogy *Wagner* Simon zsidó polgárt egy szavazatnyi többséggel beválasztották az egyletbe. Mult vasárnap azonban királylövészetet rendeztek, és ez alkalommal éppen *Wagner* nyerte el a „király“ méltóságát, és ez által még több ellensége támadt az egyletben. A 350 éves jubileum alkalmával ugyanis más lövészkirályt óhajtottak volna, a mit annyira éreztettek *Wagner*rel, hogy ez lemondott a tisztségről és elcsapta magától az egész egyletet. Erre aztan nagy volt az öröm a tagok közt és azonnal kihirdették, hogy új királylövészetet fognak tartani. *Wagner* pedig a *Kreisblatt*ban nyilatkozott, kijelentve, hogy nem akar többé tagja lenni az „olyan“ társaságnak. Nehány lövész ugyancsak az ujságban tüntetett *Wagner* mellett, s mennyiben a hirdetések közt élteük. A siegburgi lövészek kétségkívül roppantul örülhetnek neki, hogy kimentek az egy száz zsidó tagot, ki tul tett valamennyiükön.

— **Elhunyt képviselő.** *Nürnbergben* néhány nap előtt temették el *Frankenburger* Farkas képviselőt. A boldogult 1827. márczius 8-an született és 1861-ben lett ügyvéddé Nürnbergben. Polgártársai csakhamar beválasztották a városi tanácsba, melynek tagja a radt haláláig, és 1869-ben a bajor képviselőháznak lett tagjává, hol igen előkelő helyet foglalt el, ugy, hogy 1874—1878-ban a birodalmi tanácsba küldték, hol szintén szerette és becsülte mindenki. Temetésén megjelent az egész város; szegény munkások és előkelő tisztviselők együt követtek a koporsót. A sirnál beszéltek *Ziemlich* dr. rabbi, *Strohmer* báró főpolgármester, ki a regens.-herczeg osztoruját tette a koporsóra, *Geiger* képviselőházi jegyző, *Schautz* dr. képviselő, *Seiler* polgármester és *Stauffenberg* báró.

— **Zsidók emancipálása Oroszországban.** Azt írják a szentpétervári lapok, hogy az orosz szenatus, melyet a czár annak eldöntésével bizott meg, vajjon zsidók megválaszthatók-e városi hivatalokra, azt határozta, hogy a zsidók ezentul minden municipalis tisztségre megválaszthatók, kivéve az árvaszéki elnökséget. Nem nagyon sajnálnák azt az egy korlátot, de egyelőre kötve hiszünk a muszka szabadságúségben. Ott, hol a zsidók költözködési jogát is középkori módon

gátolják, alig várható, hogy a szenatus határo atának foganatja lesz.

— **Jubiláló tanító.** *Nagy-Becskerekben* ünnepre készül a zsidóság. Ez évi október hó 1-én lesz ugyanis 40 éve annak, hogy *Feldheim* Dávid tanító az ottani zsidó népiskolánál működik. A község előljárósága azzal nyilváníttotta szeretetét, elismerését és tiszteletét az érdemes tanító iránt, hogy elhatározta, hogy *Feldheim* működésének 40-ik évfordulóján jubileum-ünnepet rendez.

— **The Jewish quarterly Review** Ily című folyóirat indult meg Londonban. *Ábrahám*s J. és *Montofiore* C. G. adják ki; közülük csak az utóbbi zsidó. A negyed-évenként megjelenő vállalat célja a bibliai magyarázat és exegesis, a zsidó történelem, irodalom és theologia terén tegyen szolgálatokat, és e tekintetben Angliában csakugyan hézagpótló. Munkatársai nagyjára német zsidó tudósok. Az első tüzetben *Gractz* értekezik a zsidók jelentőségéről a jelenben és jövőben. — *Neubauer* A. a 10 zsidó törzsszel foglalkozik. *Friedländer* M. a hitszónokokról értekezik. *Schlechter* S. a zsidóság dogmáiról ír, — *Friedmann* M. értekezése az Újévről és liturgiájáról fejezi be a füzetet.

— **Hercegek megbizottja.** *Karlsruhe*ből írják a következőket: *Anhalt* örökös hercege nemrég vezette oltárhoz *Mária* badeni hercegnőt. Az esküvő előtt kiküldték *Cohn* báró valóságos titkos tanácsost *Karlsruhe*ba, hogy ott a megkötendő házassági szerződést illetőleg tárgyaljon. Együttal megbizta őt Szász-Koburg-Gótha hercege, hogy képviselje őt a lakodalmi ünnepélyeken és adja át hivatalos üdvözlését *Frigyes* badeni nagyhercegnek. *Cohn* báró, mint a „*Nordd. Allg. Ztg.*“ írja, abban a különös megtiszteltetésben részesült, hogy ő kir. fensége, a badeni nagyherceg a záhringi oroszlanrend gyémántos és aranylánczos jelvényeit adományozta neki. *Cohn* báró tudvalevőleg udvari bankárja volt *I. Vilmos* és *III. Frigyes* császároknak.

— **Amerikai zsidó tudós.** *Gottheil* Rihárd dr. a newyorki Columbia College-intézetben a sémi nyelvek tanára, mint Londonból írják, jelenleg az angol fővárosban tartózkodik. Tanulmányozza a szir-arab glossák kéziratát, melyeket *Ben Ali* irt a tizedik században. Ily glossák vannak Oxfordban, Párisban és Leidenben is. *Gottheil* kiadni szándékozik e kéziratok gyűjteményét.

— **Zsidók Varsóban.** A legújabb statisztikai kimutatások szerint 1888. január 1-én Varsó 440,135 lakos közt 149,711 zsidó volt; az 1888-ban született 16,677 gyermek közül 4,306 zsidó szülöktől származott; a 13,416 elhunyt közt 3,453 volt a zsidó; egybekelés történt 3817, ezek közt volt 958 zsidó mátkapár.

— **Helyreigazítás.** Tekintetes szerkesztő ur! Az „Egyenlőség“ 27. számában iskolánk ez évi „Értesítő“-je ismertetésében többféle megjegyzései között csodálkozását fejezi ki, Zs. P. ur, hogy „a kamatláb Aradon, ugylátszik, nagyon leszállott, mert *Hirsch-*

mann Rozalia urnő 200 frtos isk. alapítványa után összesen 5 frtnyi kamat esett.“ Ezen vélemény tévedésen alapszik, mert leányiskolánk adatai közt külön ki van tüntetve, hogy ugyan ezen urnő alapítványának kamatait H. V. nevű leánytanuló nyerte el. Tehát a 200 frtos alapítvány 20 frtot jövedelmezett, nem pedig 5 frtot. Amit jelen soraimmal helyre igazítani akarok.

Ezuttal még azt is felemlitem, hogy nevezett urnő nagylelkűségében a szóban levő alapítványt 1000 frtra kiegészítette, a jövő iskolaévben tehát ezen alapítvány alapján a fiu- és leányiskolánk egy-egy kifogástalan tanulója 25—25 frtnyi ösztöndíjban fog részesülni.

Eme soraim szives közléseért köszönetemet kifejezve, maradtam kiváló tisztelettel
Neumann Armin
iskolaigazgató.

— **A taimud fordítója.** *Rabbinowitz* dr. rabbi, ki lefordította atalmüdot franczia nyelvre, mint az *Univers Israelite* írja, bámulatosan sokoldalú férfiú, ki nemcsak minden nyelven, de már minden nyelvről is irt. Héber, lengyel, latin és franczia nyelvtanaiban új szempontokat állít fel, melyeket alig lehetne megtámadni. Franczia nyelvtanát, mely 1886-ban jelent meg, ujabban egy, a kiejtésről szóló művel egészítette ki, melylyel a legnagyobb tudósok elismerését vivta ki magának.

— **Az alkotmányról.** *Pálmái* Dezső dr., jeles szegedi ügyvéd, nemrég az alkotmányról címzett értekezést olvasott fel a szegedi jogászegylet helyiségében. A közönség zajos tetszéssel fogadta a kitünő, jogászai éllel irt értekezést, mely most nyomtatásban is megjelent. A szerző nem annyira jogi, mint politikai szempontokkal foglalkozik, még pedig oly ügyesen, annyira vonzó modorban, hogy bárki elolvashatja a füzetet, mely a laikus számára ép oly tanulságos, mint a milyen gyönyörködtető.

— **New-Mexico főbirája.** *Las Vegasból* írják a következőket: Jól kiérdemelt kitüntetés éri majd hitsorsunkat, *Salsbacher* Lajost, kit legközelebb fognak kinevezni New-Mexico főbirájává. Ép oly kötelességtudó tisztviselő, mint a mily népszerű és nemes gondolkozású polgár, és a zsidóság büszke lehet a kitüntetésre, mely őt éri.

— **Elhunyt zsidó költő.** *Manasei* Salomone lovag olasz író és költő élete 51. évében meghalt. Az elhunyt tulajdonképen kereskedő volt, de az irodalom terén is igen szép hírnevet szerzett magának. Költményei nagy tetszésben részesültek, és Heine-fordításairól a kritika legnagyobb elismeréssel nyilatkozott. Az 1849—66-iki mozgalmas időkben számos hazafias színművet irt, melyeket a legnagyobb olasz színházakban adtak elő. A Dante-centenarium ünnepélye alkalmával több dalát énekelték. *Hillebrand* történetíró és *Longfellow* legbensőbb barátai közé tatoztak.

— **A czár növendéke.** A berlini egyetemen jelenleg egy orvostanhallgató folytatja tanulmányait, ki azzal dicsekedhetik, hogy jó időn át III. Sándor czár, — akkor még

csak trónörökös, — volt a tanítója. *Plojestiben* történt az orosz-török háboru idején, hogy a trónörökös nagyherczeg *Nissim* Jakab gazdag zsidó bankárnál lakott, hol igen jól érezte magát. *Nissimné* kitünően zongorázott, és megeseett, hogy *Sándor* a hölgy kísérete mellett énekelt is. Egy alkalommal a trónörökös észrevette, hogy a házi-asszony nagyon roszkedvű. Megkérdezte, hogy mi baja, és akkor *Nissimné* elpanaszolta, hogy unokaöcscse sokat boszantja, mert a latinból mindig rossz osztályzatot hoz haza. „Hadd lássam azt a fiut,” szolt a nagyherczeg, „majd segíték rajta.” S csakugyan Oroszország jövődöbeli ura lelkiismeretesen tanitgatta kis tanitványát, míg csak a főhadiszállást el nem tették *Plojestiből*. A mostani orvostanhallgató, ki akkor 10 éves volt, még nagyon jól emlékszik fenséges tanitójára. Emlékszik, hogy a nagyherczeg gyakran szenvedett főfájásban, a mi ellen hideg zuhany szokott használni. *Sándor* trónörökös nagyon szerette családját, és gyakran váltott levelet öveivel — Bucsuzáskor karéket ajándékozott *Nissimné*nek, a kis fiu pedig néhány franczia könyvet kapott azzal a meghagyással, hogy ha valamire szüksége lesz, csak keresse fel bátran volt tanitóját. (Tägliche Rundschau.)

Irodalom.

— **Aruch Completum**, sive Lexicon (héber szöveggel) corrigit, explet, critice illustrat et edit Dr. Alexander *Kohut*.

Negyedszázados, kitartó munkásság gyümölcse e mű. Terjedelme: kolossal; belső értéke: felette nagy. A tudós szerző már több alapvető munkával gazdagította a sémi philológiát s kutatásai fényt derítettek a zsidó irodalomnak különösen ama elemeire, melyek persa eredetűek, vagy összefügnek a parsismussal. Jelen mű azonban bátran chef d'oeuvre számba mehet. Lássuk csak közelebbről.

Nagy lexicon, mely a *targum*, *talmud* és *midrás* birodalmaiban előforduló szók nyelvészeti és tárgyi magyarázatát adja. Tulajdonképen új kiadása és tetemes kibővítése *Nathan b. Jechiel* „*Aruch*” czimű, hasontartalmu művének. Ez a 12. század elején létesült s a talmudi lexicographiának legremekőbb alkotása volt. Kiváló jelentősége abban áll, hogy megtalálhatjuk benne a régi, helyes olvasási módokat, melyek az idők folyamán egészen kiszorultak talmud és midrás példányaink szövegéből. Továbbá: ránk hagyományozza a régi magyarázatokat, a mik maguktól a gáonoktól valók. Szinte nem egyéb, mint kivonat a R. Hai — a ki a gaonim tanitvitányja és utódja volt — művei lexicalis részeinek. Érdekes, hogy *Nathan Aruchjának* előnyére válik a csekély eredetiség. Sőt ép ezen körülmény juttatta oly nagy tekintélyre; el is homályosította a többi ilyenemű kísérleteket. A legnagyobb tudósok merítették belőle, mint

Rasi, a *tossephistáh*, *Maimuni*; decisorok és responsum-írók. Sok tovafejlesztője, kibővítője akadt e műnek. Édes kevesen nyultak hozzá szerencsés kézzel. Hogy többeket ne emlitsünk, *Landau Mózes* botlásairól valóságos „*Sündenregister*” létezik.

Az egész tudós világ várva várta az égető szükség megszűnését: az *Aruch*nak új, helyes kiadását. Ez volt *Kohut* ifjuságának is álma; ábrándja megvalósításának áldozta férfi korát, ereje javát, teljét. — Ha látjuk azt a párját ritkító könnyelműséget, melylyel zsidó könyvek kiadását rendezni szoktak, akkor csodaszerűnek tűnik fel az alaposág, melylyel *Kohut* műve kibocsátását eszközölte. Ő az *Aruchot* nem kevesebb, mint hét rendbeli kézirat és 4-ik kiadás alapján adta ki. Hogy *Kohut* kiadása jóval fölötte áll az előbbieknél, a következők bizonyítják: 1. Tökéletesen ment ama hibáktól, miktől csak ugy hemzsegnek az előző kiadványok, különösen az idegen szók írása tekintetében. 2. Kiegészíti benne *Nathan* munkája hiányos részeit: 3. Nemcsak az *Aruch* különböző olvasási módjait hozza a kéziratok és kiadások alapján, hanem egyuttal a *Rabbinovitz* művében is található *variae lectiones*-t. 4. Az idegen szók magyarázásában *Kohut* egészen a jelenkori philologia magaslatán áll s míg egyrészt gyakran mond ellen *Mussaphia*, *Landau* és mások nézeteinek, másrészt szives készséggel fogadja el a jelenkori tudósoknak is beváló etymológiáit. 5. Saját magyarázatát nem viszi be *Nathan Aruchja* textusába.

Kohut munkája bevezetésében kiegészíti *Rappaport* kutatásait *Nathan* életét illetőleg. *Geiger* ellenében kimutatja, hogy *Nathan* forrásul felhasználta *Zemach Aruchját*. Hosszasabban értekezik még *Nathan* többi forrásairól is és beszámol kutatásáról, mit az egész halachikus irodalomban eszközölt avégből, hogy ki hányszor és hogyan emlékszik meg róla.

E könyv héberül van írva, de a szavak jelentését német nyelven hozza. *Kohut* műve könnyed, szellemes; telve bibliai és talmudi vonatkozásokkal, a nélkül, hogy szóáradatban vesznének el a gondolatok.

Az egész mű nyolcz kötetre van tervezve; eddigelé öt jelent meg. Mindegyik 400—460 folio lapra terjed. Függelékül talmudi concordantia-féle van ígérve.

A ki tudja, mekkora nehézségekkel jár ily óriási munka kiadása, mily hangya-szorgalom szükséges ahhoz, hogy önálló buvárlás eredményeivel állhassunk elő az összes talmudi szókincs körül, s a ki tudja, hogy zsidó mű szerzője a hozott anyagi áldozatok fejében sem várhat kárpótló hasznot, az méltányolni fogja *Kohut* munkásságát, elismeréssel fog adózni szívósságának, önzetlenségének és — tudományának. Azért élénk érdeklődéssel várjuk műve — mely kéziratban egészen készen van — hátralevő részeinek megjelenését. Ilyen munkák betetőzésekor mindég ünnepet ülhet a zsidó irodalom.

Még mindig az a „Kis megjegyzés.“

Tekintetes szerkesztő ur!

A Halász iskolaigazgató és *Amicus* közti polemikára vonatkozólag legyen szabad nekem is, mint b. lapja részrehajlatlan egyik olvasójának, egy pár megjegyzést tennem.

Először is Halász ur könyvének 82-ik lapján a forrást (Tiferesz Jiszróel), melyből a *המאמר עצמו וכיו"ד* idézetet merítette, igenis megnevezve találtam. — Továbbá úgy láttam, hogy Halász ur nem is a *Talmud*-nak, hanem *bölcsseink*-nek tanításaként hozta fel az illető idézetet, és mint *ilyet* viszontválaszában teljesen igazolta is. Végre, mintegy előre sejtven a még tehető ellenvetést, vastag betűvel nyomatta ki cikkében az idézet utolsó szavait, mert éppenséggel így hangzik: *זה שאמרו חכמינו ז"ל המאמר את עצמו לדעת אין לו חלק לעולם הבא.*

A mi pedig az idézet fordítását illeti, a szöveg szavainak és szellemének Halász ur fordítása felel meg legjobban. *)

Amitai.

Tek. szerkesztő ur!

Kérem, sziveskedjék a következő sorokat becses lapjának legközelebbi számában közzé tenni. Egy bizonyos *מהלוקה לשם שמים* így a legüdvösebb módon lesz befejezve.

Azon sok *felsőbb* leányiskolai, *polgári* leányiskolai és *népiskolai* hittanár megnyugtatóására, kik — *Amicus* állítása szerint — „örömmel üdvözlőnének egy olyan hittani könyvet, mely *leányok* számára szerkesztve, ezeket azon törvényekkel is megismertetné, melyeket egykoron mint zsidó háziasszonyoknak ismerniök és respectálniök kell, — van szerencsém tisztelettel kijelenteni, hogy *ilyen tankönyv tőlem még csak a múlt télen jelent meg* ij. Nagel Ottó budapesti könyvkereskedő kiadásában. Címe: *Zsidó hittani katekizmus*“ polgári és felsőbb *leányiskolák* részére *Második* kiadás. *Négy* kötetke (I. osztály 30 kr., II. oszt. 25 kr., III. oszt. 35 kr., IV. oszt. 35 kr.) Nevezett könyvem annak idejében — úgy mint a polgári *fiúiskoláknak* szerkesztett, hasonlóképp *négy* kötetkéből álló és a megkívántató *héber* szövegekkel is ellátott kiadás — nemcsak az „Egyen-őség“-ben és a többi szaklapban, hanem a *napi* sajtóban is a lehető legkedvezőbbben volt megbirálva. De ettől egészen eltekintve, az említett tankönyvet én magam is, ki egyrészt az iskola szükségleteit *tapasztalatból* ismerem, másrészt pedig az oktatás eredményének bármi önérdékből való kockáztatását *lelkisme-*

*) Ezt a pontot illetőleg, igazán *kar* a vitakozásért. A kinek csak sejtelve van a rabbinikus irodalomról, tudja, hogy ezt a mondatot: *המאמר עצמו לדעת אין לו חלק לעולם הבא* más-képen mint így fordítani nem lehet: *A ki magát öntudattal (akaratlan) elveszté, nincs része a jövő életben.* A „*לדעת*“ szóból még Halász igazgató urnak sem szabad mást kimagyarázni.

Szerkesztő.

retb. li dolognak tartom — nép- (5. és 6. oszt.), polgári és felsőbb *leányiskolákban* való használatra tiszta szívvel ajánlhatom!

Kiváló tisztelettel

Budapestee, 1889. augusztus hó 7-én.

Halász Nátán,

iskola-igazgató.

Pályázat.

A **gyöngyösi** izr. hitközségnél az 1898-90 tanév kezdetével **600** o. é. frt évi fizetéssel díjazott **hit-tanári állás** töltendő be.

A megválasztott hatáskörébe fog tartozni, a hitoktatás ellátása úgy a 6. gymn. osztály tanulóinál, mint az elemi iskolai tanulók egy részénél.

Pályázni kívánók felkéretnek, magyar, német és héber nyelven sajátkezüleg szerkesztett és jól felszerelt folyamodványaikat, melyekben a végzett tanulmányok, eddigi működés, kor és állapot hitelesen igazolandók, legkésőbb **f. hó 20-ig** az alábbi czim alá beküldeni.

Rabbiképző intézetet végzett pályázók előnyben részesülnek.

G y ö n g y ö s, 1889, augusztus hó.

A gyöngyösi st. quo isr. hitközség előljárosága.

(Utánnyomat nem díjaztatik.)

Konkurs.

Die I. Ung. Cong. *הבריה אורה צדק* New-York, Amerika, verlangt für sofort einen streng orthodoxen Rabbiner, der *התרת הוראה מנאני וגדולי אונגאר* im Bnsitze hat und ein geschulter, vorzüglicher Redner ist.

Der aufzunehmende Rabbiner muss ausser dem gründlichen talmudischen Wissen auch noch eine gediegene literarische Bildung und pädagogische Befähigung zur Leitung einer bescheidenen *תלמוד תורה*-Schule haben.

Gehalt nach Uebereinkommen, anständig und gebührend, verbunden mit reichlichen Emolumenten.

Qualificirte Bewerber um diesen Rabbinateposten wollen gefälligst ihre Meldungen baldigst einsenden an den Obmann des Comité's

Hermann Preiss,

312 E. Houston-Str. New-York (Amerika.)

Pályázat.

A **nyitrai** aut. orth. izr. hitközségben egy **rabbi** és **anyakönyvvezetői** állás betöltendő, melyre a pályázat ezennel megnyittatik.

Pályázhatnak azon magyar honpolgárok, kik a t a l m u d b a n alapos jártassággal bírnak és ezen állás betölthetéseére való képesítésüket országosan elismert rabbiktól elnyerték, kik azon felül magyar és német nyelven hitszónoklatot tartani és az anyakönyvvezetői minőség tekintetében érvényben fenálló miniszteri rendeletnek megfelelni képesek.

Ezen állással évi **1500** forintnyi fizetés, szabad lakás és a szokásos mellékjövedelem jár.

Felkéretnek ennél fogva mindazok, kik ezen állást elnyerni kívánják, hogy teljesen felszerelt pályázati kérvényeket 1889. évi **augusztus hó 15-ig** bezárólag alulírott elnökséghez nyujtsák be.

Próbaszónoklatra csakis az elnökség által meghívottak bocsáttatnak; s a meghívandók kötelesek ugy magyar, mint német nyelven próbaszónoklatot tartani.

Kelt Nyitrán 1889. évi július hó 4-én.

A hitközség nevében
Dr. Pereszlényi Henrik
elnök.

Pályázat.

A **nyiregyházi** izr. statusquo hitközség elemi iskolájánál az 1889. évi szeptember hó 1-jével egy **600** (hatszáz) forint évi fizetéssel javadalmazott **tanítói állás** töltendő be, melylyel egyszersmind a főgymnasiumban a hitoktatás kötelezettsége — melyért azonban külön díjazás nem igényelhető — is jár.

Pályázhatnak mindazon oklevéllel bíró néptanítók, kik a héber magyar és német nyelvekben kellő jártassággal bírnak és ezt okmányaikkal igazolni képesek.

Pályázók kötelesek eddigi működésükről szóló, valamint családi állapotukat kitüntető bizonyítványokat mellékelve beküldeni.

Az állomás betöltése, egyelőre, egy próba évre szól és csak ennek, illetőleg a törvényben megállapított vizsgálati idő határidejének elteltével fog az illető esetleg állandósíttatni.

Kellően felszerelt pályázati kérvények alulírott elnökhöz, folyó évi augusztus hó 20-ig bezárólag küldendők be. Az utóbb érkezett pályázati kérvények figyelembe nem vétetnek.

Nyiregyháza, 1889. július hó 10-én.

Morgenstern Zsigmond,
hitközségi elnök.

Nyilvános polgári és kereskedelmi iskola,

Budapest, V., Nagykorona-utca 13.

Az 1830. évben alapított, kitünő hírnevű Hampl-féle, utóbb Prasszer-féle kereskedelmi iskolát alulírott igazgatóság az 1888. év szeptember havában vette át és a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszterium azt, tekintettel az iskola kitünő felszerelésére, valamint arra a körülményre, hogy abban kiváló és csupa okleveles tanérek működnek, 9 havi rövid működése után már a folyó évre is felruházta a nyilvánossági joggal. Bizonyítványaink tehát csak oly érvényesek, mint bármely állami iskola által kiállítottak. A jövő tanévi beiratások f. évi augusztus hó 26-án kezdődnek, de a tanulókat az egész szünet alatt lehet előjegyeztetni. Az iskola bennlakással lesz összekötve és a növendékek az igazgatóság közvetlen felügyelete alatt állanak. Szombaton és a zsidó főünnepken teljes szünet. Vidéken lakó orthodox szülők érdekében az igazgatóság intézkedett az iránt, hogy gyermekeik tisztességes orthodox egyéneknél (tanítók, hitközségi alkalmazottak) a legszigorubb vallásos kívánalmakat is minden tekintetben kielégítő és egyébként is megfelelő ellátásban és felügyeletben részesüljenek. Részletes programmal mindenkor szívesen szolgálunk.

Az igazgatóság.

Landesmann Lipót

a nagym. miniszterium által engedélyezett

VI. oszt. mag. polgári fiú-iskolája Szabadkán.

A polg. isk. előkészít a keresked. akadémia, középipartanoda, mintarajztanoda és hadapród isk. számára; képesít többféle állami hivatalra, vasuti, kereskedelmi, ipari, biztosító- és pénzügyintézeteknél való alkalmaztatásra. Folytatólag átléphet a tanuló a gazdasági, erdészeti állatorvosi középintézetekbe. Növendékek tisztességes ellátásban, gondos vallás-erkölcsi nevelésben és rendszeres pótotkutatásban részesülnek. Folytonos felügyelet. Mérsékelt díjak. — Ugyanott egy jó okmányokkal ellátott tanár alkalmaztatatik. — Értesítő kívánatra bármikor.

Szombaton és ünnepnapon előadás nem tartatik.